

АНАСТАСІЯ
БАЙДАЧЕНКО

Дама
в покритою
ГОЛОВОЮ
Femme couverte

Харків
«ФОЛІО»
2018

ПРОЛОГ

1415

— Дамуазель має поводитися чемно, — від старої няньки віяло вогкістю підвалу. — За будь-яких обставин. Не пручатися волі родини, слова не мовити, допоки до неї не звернуть-ся, і не піднімати очей. І в усьому слухатися месьє де Шантосе, він за вас відповідає, допоки не передасть нареченому.

Холодні, наче з крижаної води, тремтливі вузлисті пальці перевірили, чи всі гудзики на комірі-стійці сукні застібнуто. На висохлому, зморщеному, як печене яблуко, обличчі старої італійки з'явилась подоба усмішки.

— Я знаю. І завжди знала. Хіба у вас були приводи докортати мені, мадам? — знизала плечима Маргарита та знаком наказала пажу відчинити старезні, всипані павутинням тріщин двері. З дитинства вона була привчена до того, що принцесі не потрібно відкривати рота, коли вона може віддати наказ жестом.

Позолота на дерев'яній різьбі геть потьмяніла та потрікалася, мимоволі нагадуючи про втрачену могутність родини герцогів Орлеанських. За життя покійного герцога його дочка могла вийти заміж за дофіна, спадкоємця французької корони, а тепер шлюб із молодшим братом герцога Бретонського вважався вдалою партією.

Принцесу Орлеанську вперше вбрали по-дорослому, служниці заплели коси та сховали волосся під високий білий хорн¹

¹ Жіночий головний убір сферичної, серцеподібної або дворогої форми із металевим каркасом, обтягнутий тканиною чи мереживом, оздоблений коштовним камінням.

із перлинами й довгим серпанком. Важка біла сукня сковувала рухи, від темно-сірого брокатного плаща вже втомилися тонкі плечі, але Маргарита ані словом не поскаржилась. Її добре виховали, герцог Орлеанський міг бути певним, що сестра не влаштує сцени у церкві. Хоча їй лише десять років, і довелося брати спеціальний дозвіл у Папи Римського, аби віддати заміж, бо ж наречений доводився їй троюрідним братом. Не кожна дівчина й у п'ятнадцять так добре усвідомлює свій обов'язок, свою долю і своє призначення. *Femme souverte*. Заміжня жінка. Віддана в дружини тому, хто потрібен родині як союзник. До цього її готували з колиски.

Ледь над серпневою зеленню зійшло сонце, мадам де Белльваль вивела свою вихованку надвір, де чекали дормези для подорожі дам та бретонські вершники, які назавжди відвезуть юну сестру герцога з краю, де вона народилася. Надворі стояли її старші брати: Шарль, герцог Орлеанський, замислений, із глибокою складкою на лобі, у незмінній жалобі вже вісім років, відтоді як убили батька, та розряджений, по-паризькому елегантний, завжди усміхнений Філіпп. Тут усі дівчата почту — в однакових зелених сукнях, кузини, племінниця Жанна, дами, усі челядники герцогської родини, усі солдати замкового гарнізону. Але Маргарита не знаходила ту, котру зараз, перед розлукою, хотіла бачити найбільше.

— А моя сестра? — нарешті спитала вона самими вустами, озирнувшись до виховательки.

Дочекавшись схвального герцогського кивка, мадам де Белльваль поквапилася за зведеною сестрою принцеси, яку замкнула в ліжниці, щоб та своїми сльозами не засмучувала сердешну ще більше.

У двір вибігла тоненька, як соломинка, дівчинка у простому домашньому платті з розпущеним волоссям, заплакана до задухи і вже безголоса. За нею ледве встигла сердита покоївка та накрила худорляві плечі плащем. От хто вже не переймається етикетом! Маргарита м'яко обійняла сестру за плечі.

— Чому мені не можна поїхати з тобою, Марго? Чому? — схлипнула мала на вухо Маргариті.

— Монсеньйор герцог не дозволив... — так само тихо відповіла принцеса.

— Тоді забери це, — ледве вимовила мала ще й досі у владі сліз.

Маргарита побачила маленьку срібну арфу покійної герцогині, своєї матері.

— Але ж ти не мусиш, це твій спадок, Ізабо. Я ж знаю, яка вона тобі дорога. І я не така вправна із арфою, як ти.

— Її високість герцогиня була доброю до мене, я пам'ятатиму це довіку. Я хочу, щоб ти згадувала мене кожного разу, як гратимеш на ній.

Дівчата ще мить дивились одна на одну, тримаючись за руки. Вони були у тому віці, коли рік різниці ще помітний у зрості.

— Прощавай, Ізабо. Я б не любила тебе більше, навіть якби ти була мені рідною сестрою... — прошепотіла принцеса самими вустами.

Маргарита не плакала, вона знала, що не має плакати тут, прилюдно.

А Ізабелла ридма ридала. Зрештою, вона не принцеса, а байстрючка покійного герцога. Їй дозволено.

Маргарита мовчки сіла в дормез¹, слідом за нею на подушках повмощувалися дівчата її віку, дочки васалів герцога Орлеанського та вихователька, поважна вдовиця, дама де Белльваль, надзвичайно горда своєю новою роллю і тим, що сувора стара нянька принцеси, привезена ще покійною герцогинею з Італії, вже не матиме над нею жодної влади.

— Ось бачите, монсеньйоре, — мовив месьє де Шантосе, брат нареченого Маргарити. — Вона навіть сльозинки не зронила.

Шарль Орлеанський кисло посміхнувся, він давно вже перетворився на політика, а політик не має права бути шля-

¹ Крита широка повозка, в якій зручно спати.

ШАРЛЬ ОРЛЕАНСЬКИЙ

Шарль Орлеанський кисло посміхнувся: він давно вже перетворився на політика, а політик не має права бути шляхетним. Проте серце його боліло. Сестра була надто юною для цього шлюбу, для цієї самотньої подорожі у далекий край, для геть чужої родини, в якій їй доведеться жити.

хетним. Проте серце його боліло. Сестра була надто юною для цього шлюбу, для цієї самотньої подорожі у далекий край, для геть чужої родини, в якій їй доведеться жити. Він був певен, що герцог Бретонський поступово позбавить Маргариту всього французького супроводу, тому наказав сестрі до останнього триматися сповідника, мадам де Белльваль та котрогось із пажів, аби мати змогу передавати вісті. Саме тому герцог дуже довго напередодні розмовляв із духівником принцеси та її вихователькою, даючи настанови, бо занадто добре знав свою ніжну сестру, аби не хвилюватись.

— Із Богом! Їдьте! — нарешті промовив герцог Орлеанський, махнувши рукою. Він проводив тривожним поглядом віконце дормеза, але сестра до нього не озирнулася.

Французький почет важко зрушив з місця, наче дивна тварина — з коней, вершників, заліза, шкіри та деревини дормезів, з довжелезним хвостом. Нерухома, як статуя з білого мармуру, Маргарита сиділа біля віконця дормезу, жадібно вбираючи поглядом розкіш луарського літа, тонкі білі пальці міцно вчепилися в оздоблену сріблом маленьку арфу. Дама де Белльваль мовчки перебирала бурштинові чотки, а дівчата-пересмішниці зі свити стиха шепотіли щось одна одній на вухо.

З боку віконця Маргарити їхали верхи бретонці, але принцеса якось оминала їх поглядом, наче прагнула бачити лише блиск Луари та зелений оксамит трави. Раптом серед чорно-білих бретонських горностаїв спалахнула зелена пляма — колір Орлеанського дому. Маргарита, отямившись, побачила біля свого віконця джуру герцога Орлеанського, він стягнув зелене барі¹ з гаптованими шовком листочками кропиви² і вклонився принцесі настільки низько, наскільки це взагалі міг зробити вершник. Маргарита привітно посміхнулася у відповідь, але не могла згадати імені хлопця.

¹ Головний убір, схожий на берет.

² Кропива — один із символів Орлеанського дому.